

اصفهان

استان اصفهان با مساحتی حدود ۱۰۶ هزار و ۱۷۹ کیلومتر مربع یعنی حدود ۶/۲۵ درصد از مساحت کل کشور را در مرکز ایران به خود اختصاص داده است. این استان، از شمال به استان‌های مرکزی، قم و سمنان، از جنوب به استان‌های فارس و کهگیلویه و بویراحمد؛ از غرب به استان‌های لرستان، خوزستان و چهارمحال و بختیاری و از شرق به استان یزد و خراسان محدود می‌شود.

شهر تاریخی اصفهان، مرکز استان اصفهان است که اکنون از نظر جمعیت در سطح کشور، مقام سوم را دارد. از شهرهای مهم آن می‌توان اردستان، تیران و کرون، دهاقان، خمینی شهر، خوانسار، خور و بیابانک، چادگان، سمیرم، شاهین شهر و میمه، شهرضا، فریدن، فریدون شهر، فلاورجان، کاشان، گلپایگان، لنجان، مبارکه، نایین، نجف آباد، نطنز را می‌توان نام برد.

فهرست وب سایت ها و خدمات الکترونیکی

موقعیت جغرافیایی

استان اصفهان به دلیل قرار گرفتن در میان کوه‌های مرکزی ایران و دامنه‌های شرق زاگرس دارای نواحی مختلف «کوهستانی و جلگه‌ای» است. نواحی کوهستانی آن مشتمل بر: نواحی کوهستانی غرب، نواحی کوهستانی شمال شرق و شرق و نواحی کوهستانی اردستان است. شهرستان‌های فریدن و فریدونشهر در ناحیه کوهستانی غرب، شهرستان‌های نطنز، کاشان و گلپایگان در ناحیه کوهستانی شمال و شمال شرق و در آخر شهرستان اردستان در ناحیه کوهستانی اردستان قرار دارد. شهرستان اردستان به وسیله دو رشته کوه در غرب از حوزه زاینده رود و در شرق از کویر لوت جدا می‌شود. ناحیه کوهستانی اردستان همچنین به وسیله یک رشته از کوه‌های کم ارتفاع به دو قسمت «شمالی» و «جنوبی» تقسیم می‌شود. قسمت شمالی شامل شهرستان‌های نایین، اردستان، کاشان است و قسمت جنوبی شهرستان یزد را در دامنه شیرکوه دربر می‌گیرد.

و اما بخش جلگه‌ای این استان از «آبرفت‌های زاینده رود» به وجود آمده و با شیب ملایمی به «باتلاق گاو خونی» در جنوب شرقی اصفهان منتهی می‌گردد.

استان اصفهان با توجه به تفاوت ارتفاعات در مناطق مختلف، دارای سه نوع آب و هوا است. آب و هوای بسیار خشک تا خشک گرم، آب و هوای نیمه مرطوب تا مرطوب سرد و آب و هوای نیمه خشک. به همین دلیل جزو مناطق خشک و نیمه خشک کشور محسوب می‌شود. قسمت‌های شمال و شمال شرقی استان که شامل

شهرهای کاشان، آران و بیدگل، نطنز، اردستان، نایین و اصفهان است، دارای اراضی غیرقابل کشت، کویری، شن زار و بیابان است.

پیشینه تاریخی

گروهی معتقدند پیش از اسلام، به ویژه در دوران ساسانیان، این منطقه مرکز گردآمدن سپاهیانی از مناطق جنوبی ایران یعنی، خوزستان، کرمان، فارس، سیستان و غیره به منظور حرکت به سمت محل نبرد بود و به همین دلیل آنجا را «اسپهان» می نامیدند، ولی بعدها با ورود اعراب به ایران، نام این منطقه از «اسپهان» به «اصفهان» تغییر یافت.

به گفته هرودوت، مادها قبل از آن که به قدرت برسند اتحادیه ای از شش طایفه به نام های «پارتاکنیان»، «بوسیان»، «استرو خانیان»، «اریزانتیان»، «بودیان» را تشکیل داده بودند که این خود سبب قدرت و نیرومندی آنان شده بود. ایران در این دوران دارای استان های وسیعی تحت حکومت ماده ا، پارت ها و پارس ها بود. در خصوص محل استقرار این اقوام باید گفت: پارس ها در قسمت جنوب و جنوب غربی ایران ساکن بودند. پارت ها سرزمین های خراسان، سیستان و بلوچستان را تا شمال شرقی دریای خزر برای سکونت انتخاب کردند و مادها که خود به دو قسمت «ماد کوچک» و «ماد بزرگ» تقسیم می شدند به ترتیب در آذربایجان و قسمتی از کردستان و همچنین در تمام نواحی مرکزی و غرب ایران از جمله کرمانشاه، همدان، ری، اصفهان و سواحل دریای خزر ساکن شدند.

در دوران ایلامی ها استان کنونی اصفهان به عنوان یکی از ایالات های کشور محسوب می شد و «انزان یا انشان»

نامیده می شد. نام این ایالت و مرکز آن در زمان هخامنشیان، از «انزان» به «گابیان»، «گابا» و «گادوگای» تغییر کرد و به سبب آبادانی، نه تنها محل سکونت پادشاهان هخامنشی گردید، بلکه به یکی از ساتراپ های حکومتی نیز تبدیل شد. در اواخر این دوره «گابیان» رفته رفته به «گی» تغییر یافت. هرتسفلد می نویسد: «اصفهان نام بلوکی از «ولایت پریکان» و نام «شهر گبی» بوده است. «گبی» بعدها «گی» و سپس عربی شد و به «جی» تبدیل شد.

اسکندر مقدونی هنگام دنبال کردن داریوش هخامنشی به «ایالت پرتیکان» آمد و آن جا را گشود و «اکسازر» را که والی شوش بود به حکومت «پرتیکان» گمارد. با سقوط حکومت هخامنشیان اسکندر اقدام به بنای دوازده شهر به نام «اسکندریه» نمود که از جمله «ایالت پرتیکان» نیز جزو یکی از این شهرهای جدید محسوب می شد. بسیاری از بازرگانان، صنعت گران و پیشه وران به منظور انجام معاملات سودمند در ممالک شرقی همراه با اسکندر مقدونی حرکت می کردند و در این شهرهای جدید ساکن می شدند. در آن زمان، «پرتیکان» به تمامی ناحیه اصفهان اطلاق می شد.

اقوام و زبان

مردم استان اصفهان ترکیبی از اقوام مختلفی است که در طول تاریخ و با روی کار آمدن حکومت های مختلف، به منظور انجام فعالیت های مختلف اقتصادی، بازرگانی و صنعتی وارد این سرزمین شده و در آن ساکن شده اند. البته اقوام دیگری نیز در این استان ساکن هستند که به ترتیب جمعیت، عبارتند از: پارس های بختیاری، لرها، ترک ها، ارمنی ها، گرجی ها، یهودی ها، کولی ها و عرب ها. همچنین مسیحیان، کلیمیان و زرتشتیان نیز اقلیتهای غالب توده مردمی استان اصفهان را تشکیل می دهند.

باتوجه به ترکیب اقوام ساکن در استان اصفهان، مردم استان به زبان فارسی با لهجه های اصفهانی، نایینی، نطنزی، خوانساری، خوری، کاشانی، اردستانی، جندقی، گزی، فریدنی، لری سخن می گویند.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان اصفهان یکی از بزرگترین مراکز تولید انواع مختلف صنایع دستی ایران به شمار می رود. تزیینات آجری، کاشی کاری، گچ بری، انواع خط در آثار تاریخی موجود بر اطراف و کناره های مناره ها، مساجد، قصرها، رونویسی انواع کتاب ها و قرآن، قطعات نگارگری و نقاشی، همچنین هنرهای زری دوزی و قلم کاری، ترمه، نقره کاری و زرنکاری از قرن ها پیش تا دوره معاصر گویای فرهنگ و هنر غنی این استان است.

صنایع دستی چون؛ سیم کشی، زرکشی، زربافی، گلابتون دوزی، منبت گلپایگان، پولک دوزی، زنجیره بافی، قالی بافی و نساجی از جمله صنایع دستی رایج در این استان است که در عهد شاهان صفوی رونق فراوانی داشت. به طوری که هنوز هم طرح و نقش عموم دست ساخته های اصفهان اعم از فرش و قلمکار و ظروف قلم زنی و کاشی، دوختنی های روی پارچه تحت تأثیر طرحهای تزیینی دوران صفویه قرار دارد و طراحان اصفهان، طرح ها را به نسبت قدرت درک و مهارت خود از آثار قدیمی برمی گیرند و با خلاقیت خود، آنها را زیباتر می سازند.

مردم استان اصفهان علاوه بر فعالیت در بخش صنایع دستی، به فعالیت در بخش کشاورزی و دامپروری نیز می پردازند. پوشش گیاهی متوسط، وجود آب های سطحی و زمین های مساعد برای کشت گندم آبی و دیم، علوفه و

سیب‌زمینی و کاشت درختان میوه از خصوصیات مهم جغرافیایی منطقه است. به غیر از گندم که در همه شهرستان‌های استان کشت می‌شود، می‌توان به کشت سیب زمینی در فریدن و سیب در منطقه سیمرم را نام برد. همچنین تنوع آب و هوا، میزان آب‌های سطحی و زیرزمینی، بازار مصرف و دانش و تکنولوژی کشاورزی سبب شده است، این استان از تنوع کشت برخوردار باشد. در این استان فقط گندم به صورت دیم کاشته می‌شود. مناطق دیم‌کاری نیز محدود به قسمتی از جنوب و شمال غربی استان است. میزان محصول دیم استان در مناطق مختلف و در هر سال به علت تغییر میزان بارندگی متفاوت است؛ به طوری که در بعضی از سال‌ها میزان محصول حتی کم‌تر از بذر کاشته شده، می‌شود

علاوه بر موارد ذکر شده، وجود معادنی چون معادن سرب و روی ایران کوه واقع در غرب شهرستان اصفهان، معادن طلای موته در حوالی میمه، معدن سنگ چینی و ساختمانی در گذار سرخ گلپایگان نشان از فعال بودن بخش معاون این منطقه است

در بخش صنعت از مهمترین صنایع استان اصفهان می‌توان: وجود کارخانه ذوب‌آهن، صنایع فولاد مبارکه اصفهان، کارخانه پلی‌اکریل اصفهان، صنایع نظامی، صنایع مواد غذایی و فرآورده‌های پلاستیکی و کارخانه‌های بافندگی و ریسندگی را بر شمرد

غذاهای محلی

بریانی، آش هفت قلم، آش حبوبات، آش شلغم، آش بلغور، آش جو، آبگوشت عدس، آبگوشت اسفناج، سوپ لپه، اشکنه اصفهانی، خوراک دست پیچ، کباب کدو، رشته شیر، تاس کباب، دم پختک ماش، سگمات، قیمه ریزه، شامی هویج، خورش ماست

سوغات

بخش شیرینی : گز ، پولکی اصفهان، گلاب قمصر کاشان

بخش صنایع دستی : خاتم کاری، مینا کاری، مینیاتور، قلم زنی، پارچه های قلم کار، پارچه های زرباف و آثار خوشنویسی، منبت کاری، کاشی سازی، گچبری، گره چینی و مشبک

جاذبه های طبیعی

اصفهان : آبشار شالورا، آبشار کرد علیاچ، آبشار سمیرم، آبشار تخت سلیمان، آبشار خضر، زاینده رود، چشمه آب معدنی و آب گرم ورتون، چشمه آب سرخ فریزهند، پیست اسکی پولادکف، غار فریدون، غار یخ، غار شاه قنداب، غار چاه وزمه یا کلهورود، غار پلنگ، غار افغان

تیران و کرون : آبشار دالانکوه، چشمه مرغاب، چشمه احمدرضا، طبیعت دامنه رشته کوه دالانکوه

خمینی شهر : چشمه لار ، قنات دیمتریان

سمیرم : آبشار سمیرم، آبشار خفر، آبشار و دره بی بی سیدان، پارک جنگلی آب ملخ، تفرجگاه های حاشیه رودخانه لای سرخ و چشمه نول، حاشیه رودخانه ماربر، چشمه تخت سلیمان، چشمه شیربرنجی، چشمه بابا زرنگو، چشمه ناز ونک، کوه منطقه تنگ خشک، طبیعت تنگ سیرو، غار چال قفا، غار دنگزلو، یخچال طبیعی کمانه، اسپراین

شهرضا : بیشه های روستای اسفرجان، زرچشمه روستای هونجان، غار شاه قنداب، غار شاه آباد، غار شاه عبدالله

فریدن : آبشار سیاه دره، چشمه آب الکن، چشمه آب بلادگان، چشمه آب ترز، چشمه آب چران، چشمه آب چم در، چشمه آب دره غاز، چشمه آب زرک، طبیعت روستاهای قراقوش، کرم گوگان، مارکده، قوچان، صادق آباد، قار تطوع، چم کاکا

کاشان : حاشیه رودخانه دهنار، حاشیه رودخانه سار، حاشیه رودخانه نابر، حاشیه رودخانه قمصر، حاشیه

رودخانه قهرود، حاشیه رودخانه هنجن، حاشیه رودخانه گپرکن، چشمه نیاسر، چشمه نابر، چشمه سلیمانیه، چشمه آب گریپ، چشمه آب اسبی، چشمه سر قنات خمب، چشمه سورجه، چشمه آستانه، کویر مرنجاب

نابین : غار کاموی چوپانان، غار سوقه، کویر سیاه کوه، منطقه شکار ممنوع عباس آباد

نجف آباد : قسمتی از پارک ملی و پناهگاه حیات وحش قمیشلو

نطنز : آبشار آب دره، آبشار پاک ریز دامنه کوه های کرس، چشمه دو آبی، حاشیه رودخانه کلهرود، حاشیه رودخانه هینی، حاشیه رودخانه های فصلی طرق، حاشیه رودخانه برز رود، غار کلهرود، غار وزمه، درروزه و چک چک، طبیعت کوه کمر سیاه، طبیعت کوه پنجه

جاذبه های تاریخی

اردستان : آب انبار خسرو، آب انبار باغ بازان زواره، آب انبار مون اردستان، آتشکده مهر اردشیر، قنات دوطبقه مون، کاروانسرای بغم، کاروانسرای ظفرقند، مسجد جامع اردستان، مسجد جامع زواره، مسجد ملا یعقوب محله کبودان، مقبره سلطان بیگ اردستان، مقبره امیر اویس اردستان

اصفهان : آتشگاه، بازار قیصریه، باغ ارم، پل خواجه، سی و سه پل، باغ چهارباغ، باغ جهان نما، حمام علیقلی آقا، عمارت عالی قاپو، عمارت هشت بهشت، کاخ چهل ستون، کاخ هشت بهشت، کاروان سراى عباسی، کلیسا و موزه وانک، مسجد امام، مسجد شیخ لطف اله، مسجد جامع اصفهان، منار جنبان، مسجد سید، مهمان سراى عباسی، میدان نقش جهان، موزه گنجینه آرامنه، موزه گنجینه تاریخ طبیعی، موزه گنجینه چهلستون

تیران و کرون : امام زاده تیران، برج کبوتر، قلعه تاریخی جاجا، قلعه تاریخی قمیشلو، مسجد خان یا مسجد امام (حسن مجتبی (ع

سمیرم : امام زاده سلطان ابراهیم، امام زاده پنج تن، امام زاده زید ابن علی، باغ دریاچه، تختگاه و قدمگاه سلیمان نبی، قدمگاه شاه چراغی، قدمگاه شاه جعفر، قلعه مختار، مسجد جامع سمیرم، مسجد و حمام خان علی

شهرضا : امام زاده شاه رضا، امام زاده شاه زید، امام زاده شاه مراد قهه، امام زاده سید، ایوان حسینیه سادات، بقعه سید خاتون کاروانسرای مهیار، مقبره بابا شیخ حسین، منبر سنگ سماق

خمینی شهر : آرامگاه ابن مردویه، امام زاده سید محمد نجم الدین، امام زاده ابراهیم درب سید، امام زاده ابراهیم ورنوسفادران، امام زاده سید محمد، ایوان گزی ها، برج کهن دژ، تالار و دیوان خانه سرتیپ امینی سدهی، تالار علی اکبر، تالار دایی رحیم، تونل کهن دژ، گورستان ورنو سفاداران هفت رنگ، خانه محمدعلی خان، خانه نصرت اله خان

فریدن : امام زاده عبدالله و ابراهیم (ع)، اردوگاه آرامنه واقع در روستای نماگرد، پل تاریخی نوغان، خانه تاریخی آقا ریسی، روستای غرغن، کلیسای های ارمنه واقع در روستاهای هزارجریب، کلیسای غوکاس، نماگرد

کاشان : آتشکده نیاسر، بازار تاریخی، باغ فین، تپه سیلک، حمام سلطان امیر احمد، خانه بروجردی، خانه طباطبایی، خانه عباسیان، خانه عامری ها، غار نیاسر، کاروانسرای مرنجاب، مسجد جامع ، مدرسه آقا بزرگ، موزه گنجینه ملی کاشان

نایین : آب انبار معصوم خانی، آتشکده سپرو، امام زاده سید علی (ع)، امام زاده موصله، بازار نایین، باغ مصلاهی نایین، حمام قدیمی نوآباد، حمام پنجاهه، حمام کلوان، حمام امام رضا (ع)، خانه پیرنیا، خانه تاریخی فاطمی، قلعه برزو نیستانک، قلعه نارین، قلعه عاشوراگاه یا آشورگاه، کاروانسرای بلاباد، کاروانسرای نیستانک، مسجد جامع، موزه گنجینه کویر.

نطنز : باغ تاج آباد، باغ عباس آباد، بقعه شیخ عبدالصمد، خانقاه و مسجد جامع، کاروانسرای علی اکبر، کاروانسرای هل وین یا هلال بین، کاروانسرای ملا عباس، قلعه روستای صالح آباد، قلعه وشاق، گنبد باز نایین، مسجد بابا عبدالله، مسجد جامع قدیمان، مسجد خواجه خضر، مسجد شیخ مغربی، مسجد سر کوجه محمدیه، مسجد جامع محمدیه، مسجد جامع روستای بافران

سایر مناطق گردشگری استان

اردستان: امامزاده در روستای شهراب، قنات دو طبقه مون، قنات ارونه، عمارت چهل ستون سرهنگ آباد در روستای سرهنگ آباد، منطقه حفاظت شده کهیاز، مسجد جامع اردستان، مسجد جامع زواره.
دهاقان: بیشه دزج، بیشه کره، چشمه علی در جنوب روستای همگین، چشمه دیزج در روستای دیزج، چشمه مردنگ و کج دنبه، چشمه بازن، چشمه سورمنده، دره گل ارونه، دشت آستانه، تختگاه شاه صفی یا دره شاه، قنات بودجان، منطقه دشتک، پل سطل یا پل آب بر، بقایای روستای بودجان در روستای آستانه، روستاهای تاریخی پوده، قمبوان، لاریچه، قهه و قمیشلو، خانه های موسی آباد، قلعه ناصرخان در روستای علی آباد جمبزه، قلعه بختیار همگین.

شهرضا: امامزاده عبدالرحیم فرزند امام موسی کاظم (ع)، امامزاده شاهرضا، روستای اسفرجان، روستای کهرویه، روستای هونجان، کاروانسرای ملک، کوره آجرپزی، مسجد جامع.
لنجان: باغ بهادران در روستای سعدآباد، روستای برنجگان، روستای چرمهین شالولاک، ورنامخواست در روستای

فلاورجان: پارک ساحلی شهر کیشاد، حاشیه رودخانه زاینده رود، حاشیه رودخانه در روستای هویه، امامزاده سید محمد، برج کبوترخانه چهل برج در روستای کلیسان، برج کبوترخانه شهر پیربکران، برج های کبوترخانه روستای چهار برج، پل بابا محمود در روستای رباخون، پل تاریخی ورگان، خانه مویدی در روستای زفره، گورستان و زیارتگاه استراخاتون

پایین سد، شهرستان چادگان - روستای هلیله سفلی
گلستان کوه، شهرستان خوانسار - روستای قلعه بابا حمد
محور کوجردی، شهرستان گلپایگان - روستای کوجردی
مورچه خورت، شهرستان برخوار و میمه